

Nr 412

Av herr Bohman m. fl., om riktlinjer för en samordnad skärgårdspolitik i Stockholms skärgård.

(Lika lydande med motion nr 361 i Första kammaren)

I dagens samhälle med längre fritid och ökat behov av avkoppling har våra skärgårdar kommit i förgrunden som rekreationsområden. Expansionen av antalet fritidsbåtar och det ökade antalet fritidshus — redan 1963 omkring 50 000 i Stockholms läns skärgårdsområde — har under det senaste decenniet starkt bidragit till att förändra skärgårdarnas karaktär. Många upplever i dag skärgårdarna endast som fritidsparadis och bortser ifrån att de sedan århundraden utgjort säregna kulturlandskap. Mycket av det som i dag ger skärgårdarna dess charm och egenart härrör från en tid då skärgårdslandskapet präglades av en helt annan aktivitet än den som nu utövas av tillfälliga besökare på sommaren.

Med denna bakgrund är det naturligt att olika intressen bryts emot varandra i skärgårdsområdena. Den bofasta befolkningen, de många stadsbor som tillbringar en stor del av året på fasta boställen i skärgårdslandskapet samt det stora antal friluftsfolk som besöker dess öar och vatten utgör tre intressegrupper med såväl sammanfallande som divergerande krav på skärgårdspolitikens inriktning. En angelägenhet borde dock stå i förgrunden för samtliga intressegrupper — att skapa möjligheter för människor att bo kvar i skärgården och där få sin utkomst. Även för dem som utnyttjar skärgårdslandskapet för rekreation är det av primärt intresse att bevara en miljö med människor som bor och verkar året om.

Den nuvarande skärgårdsbefolkningen har en övervägande starkt kritisk inställning till myndigheternas handlande i skärgårdsfrågorna. Så har till exempel oklara bestämmelser för inlösning och ersättning av mark lämnat utrymme för administrativa beslut, vilka inte sällan i varje fall upplevs som konfiskatoriska. Enligt gällande lagstiftning utgår ingen ersättning för mistad byggnadsrätt inom område som räknas som tätbebyggelse. Om rätt att bygga vägras inom glesområde utgår dock ersättning. Vissa områden i Stockholms skärgård har enligt länsstyrelsebeslut fastslagits vara tätbebyggelseområden även om ett flertal öar inom dessa områden fortfarande är obebyggda. De skärgårdsbor som äger mark inom dessa regioner anses därigenom icke kunna resa anspråk på ersättning för markområden vilka de betraktar som sina tillgångar.

Av naturliga skäl kan en ohämmad exploatering av skärgårdarna med intensiv bebyggelse som följd icke komma i fråga. Det fordras en planering

och styrning inriktad på att bevara skärgårdslandskapets prägel och natur. Det kan emellertid ifrågasättas om icke de åtgärder som vidtagits för att minska antalet fritidshus varit alltför drastiska. Skärgårdarna är så stora och har sådan struktur, att de bör kunna tåla en utvidgad bebyggelse under förutsättning att planeringen sker så att skärgårdarnas egenart kan bevaras.

Det räcker emellertid inte med planering. Vad som saknas är också ekonomiska medel. I och för sig kan det vara nödvändigt att belägga områden med byggnadsförbud innan en planering skett som anger vilka delar som kan bebyggas och vilka som skall reserveras för det rörliga friluftslivet. Men det kan blott undantagsvis krävas att planeringen skall genomföras och bekostas av markägarna. Dessa har ofta hela sina kapital bundna i marken och kan inte frigöra medel för en dylik omfattande planläggning, som dessutom ofta kräver samverkan mellan ett flertal starkt splittrade ägare. Inte heller kommunerna i skärgården har alltid ekonomiska förutsättningar härför. I nuvarande läge kan därför ofta ingen planläggning ske, och skärgårdsbefolkningens kapital blir bundet i mark som ej får byggas och ej kan disponeras eller säljas. För att få till stånd den nödvändiga samordningen inom ett område med kanske ett trettiotal delägare krävs inte sällan samhälleliga initiativ. Lånefonder för ändamålet eller direkta bidrag till skärgårdskommunerna kan bli erforderliga.

Härutöver krävs en total planering av hela skärgårdsområden med indelning i zoner för bebyggelse, rörligt fritidsliv, företagsamhet o. s. v. Den mark som vid en sådan planläggning reserveras för det rörliga fritidslivet skall lösas in av samhället så att skärgårdsbefolkningen får ersättning. Särskilda för ändamålet utformade arrendeavtal bör också kunna komma i fråga. Förutsättningen för att kunna behålla en levande skärgård är att avfolkningen upphör. Inom Stockholms läns skärgårdsområde uppgick antalet bosatta på öar utan fast förbindelse med fastlandet år 1959 till omkring 6 000. Detta antal har därefter starkt minskat. Problemet att skapa en differentierad sysselsättning och en samhällelig service i skärgårdsområdena är mycket stort och kan endast lösas genom en samordning av aktiviteter från såväl myndigheter som enskilda. Den nya synen på sjöfartsverket som ett affärsdrivande verk med indragningar i lots- och fyrväsendet som följd och rationaliseringar inom tullväsende och kustbevakning är exempel på åtgärder som starkt inverkat och inverkar på möjligheterna att behålla en bofast befolkning i skärgårdarna. Samtliga dessa åtgärder kan vara befogade i sig, om man betraktar problematiken ur snävt ekonomiska intressen, men för politikerna måste det vara en uppgift att studera åtgärdernas samfälliga effekt och att åstadkomma samordning.

Man får således bl. a. inte bortse från indragningarnas inverkan på småbåtstrafiken i skärgården. Det alltmer ökade antalet fritidsbåtar med allt fler sjövana ägare har erfarenhetsmässigt visat sig medföra ökade risker för

den allmänna sjösäkerheten. Därmed sammanhängande problem tages närmare upp i en annan motion.

Såväl de fritidsboende som turisterna förorsakar skärgårdskommunerna kostnader för renhållning, service m. m. Den ekonomiska belastningen har ökat successivt allteftersom de fast boende minskat i antal och de fritidsboende ökat. Som exempel på relationen mellan fast bosatta och fritidsboende kan nämnas att Djurö kommun den 31 december 1966 hade 1 347 fasta invånare och omkring 20 000 sommargäster.

Hur de ekonomiska relationerna mellan fritidsfolket och de kommuner där de tillbringar en stor del av året skall lösas är en fråga som snarast måste bli föremål för utredning.

Ett av de viktigaste villkoren för att bevara en levande skärgårdsmiljö är att vattnet hålles rent. Redan nu är vattnen förorenade ända ut i ytter-skärgårdarna. Från vårt håll har tidigare tagits upp frågan om förbud mot utsläpp från passagerarfartyg. Också frågan om fritidsbåtarnas toaletter måste beaktas. Genom den kemisk-tekniska utvecklingen ökar möjligheterna att lösa dessa problem. I hamnar längs kusterna och på öarna kan uppsamlingsstankar ordnas. Redan inledda försök till samverkan med östersjöstaterna för att förhindra fortsatt vattenförstöring bör intensifieras liksom frågan om förbud mot supertankers. Den fördjupning av Öresund som ifrågasatts i samband med diskussionerna om supertankers kan uppenbarligen få oöverstigliga konsekvenser för Östersjöns vatten.

En rad andra problem såsom skärgårdens kommunikationer, speciellt vintertid, anordnande av gästhamnar och helikopterlandningsplatser för sjöräddningen, omhändertagande av fast avfall, vidtagande av åtgärder för att främja sjövätt m. m. måste också beaktas vid utformningen av en enhetlig skärgårdspolitik.

Vid 1968 års riksdag behandlades en motion av herr Norrby om särskilda planeringsåtgärder för utvecklingen av skärgårdsområdena. I allmänna beredningsutskottets utlåtande (nr 49/1968) som godkändes av riksdagen hävdas en positiv inställning till det nödvändiga i att uppmärksamma utvecklingen i skärgårdsområdena. Med hänvisning till remissyttrande av länsstyrelsen i Stockholms län menar emellertid utskottet att »det arbete som beträffande Stockholms skärgård pågår inom länsstyrelsen, landstinget och andra organ inom länet och som beträffande andra skärgårdsområden bedrivs på motsvarande sätt ger ett värdefullt underlag för en planering i syfte att tillgodose både den bofasta befolkningens behov och ett utnyttjande av skärgården för rekreation. Planväsendets omdaning kommer att ge förbättrade planeringsmetoder och bättre möjligheter att styra utvecklingen». Med hänvisning härtill avslögs motionen.

Ingen kan förneka att planeringsarbete pågår. Sådant sker dock inom en rad olika organ inom såväl den statliga som den kommunala sektorn dock

ofta utan en önskvärd samordning. Vidare saknas en generalplan för exempelvis Stockholms läns skärgårdsområde liksom strikta regler för hur man skall förfara vid dispositionen av olika delar av skärgårdarna för bebyggelse eller rörligt friluftsliv. Den nuvarande oklara situationen med rådande motsättningar mellan skärgårdsbefolkning och myndigheter motiverar att hela problematiken göres till föremål för en samlad bedömning som det bör ankomma på statsmakterna att verkställa. Syftet bör vara att utforma en enhetlig skärgårdspolitik.

Störst är problemen i dag inom Stockholms läns skärgårdsområde, vilket motiverar att detta område först göres till föremål för studium. Den nuvarande lagstiftningen kring bebyggelseplanering, utformningen av bestämmelser för naturvårdsområden, strandlagens tillämpning m. m. måste studeras och justeringar vidtagas i olika hänseenden. Slutsatsen av ifrågavarande studier torde i tillämpliga delar kunna dragas även för andra skärgårdsområdens vidkommande.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att en utredning snarast tillsättes i syfte att uppdraga riktlinjer för en samordnad skärgårdspolitik i Stockholms skärgård och framlägga de förslag till författningsändringar eller i andra hänseenden som kan befinnas motiverade för att tillgodose de i motionen angivna syftena.

Stockholm den 27 januari 1969

Gösta Bohman (m)

Alf Wennerfors (m)

Carl Eric Hedin (m)

Allan Åkerlind (m)
